

**Єлизавета НІКІТІНА,**

студентка 3-го курсу групи 736ю  
Національного аерокосмічного університету «Харківський  
авіаційний інститут» Харків, Україна  
e-mail: nikitina2003liza@gmail.com

**Науковий керівник: Наталія ФЕДОСЕНКО,**

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права  
Національного аерокосмічного університету  
«Харківський авіаційний інститут», Харків, Україна  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6615-3937>  
e-mail: n.fedosenko@khai.edu

DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.21>

## РОЛЬ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У ФОРМУВАННІ СТАЛОГО КОМЕРЦІЙНОГО КОСМОСУ: ПРАВОВА МОДЕЛЬ NEWSPACE

**Анотація:** У статті розглядається значення прав інтелектуальної власності у становленні сталого комерційного космосу в умовах розвитку моделі NewSpace. Особливо зосереджено увагу на проблематиці територіальності ІВ у космічному просторі, відсутності універсальних правових механізмів захисту об'єктів інтелектуальної власності, а також на викликах, пов'язаних із юрисдикційною невизначеністю. Проаналізовано міжнародно-правові акти, зокрема Договір про космос 1967 року та Угоду про Місяць 1984 року, які, хоч і сприяють мирному використанню космосу, не регулюють належним чином питання ІВ. Пропонується модель юрисдикції держави-запускника та альтернативні механізми, як-от примусове ліцензування. Обґрунтовано необхідність формування нових міжнародних підходів до правової охорони ІВ у позаземному просторі в контексті комерціалізації, інновацій, транснаціональної співпраці та права.

**Ключові слова:** інтелектуальна власність, космос, NewSpace, космічне право, юрисдикція.

Роль прав інтелектуальної власності у розвитку сталого комерційного космосу є критично важливим для забезпечення ефективної та безпечної діяльності приватних компаній у космічному просторі. В умовах стрімкого розвитку сектора NewSpace, що залучає все більше приватних інвесторів і технологій, виникає нагальна потреба у створенні чітких правових рамок. Інтелектуальна власність (далі – ІВ) слугує основним засобом захисту інновацій, технологічних нововведень і брендів, які є ключовими для формування сталого та конкурентоспроможного космічного бізнесу. Відсутність чітких механізмів регулювання інтелектуальної власності у космосі створює проблему визначення правового статусу інтелектуальної власності у позаземному просторі, що впливає на інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність галузі.

Вивченню інтелектуальної власності у космічному просторі приділили увагу у своїх працях такі науковці, як Боричевський В.М., Хрідочкін А. В, Бакалінська О., Драган О.В та інші, проте дане питання залишається відкритим і потребує подальшого правового осмислення.

NewSpace, також відомий як комерційний космос або приватна космічна галузь [3], являє

собою сучасний етап розвитку аерокосмічної галузі, що характеризується домінуванням приватних комерційних компаній, які діють незалежно від державних структур, із призначенням забезпечення більш доступного, ефективного та інноваційного освоєння космічного простору. Цей підхід формує нові юридичні виклики, зокрема у сфері захисту прав інтелектуальної власності, що потребує адаптації правових механізмів для забезпечення сталого розвитку довгострокової стійкості комерційної космічної діяльності

В цьому контексті, варто звернути увагу на чинні міжнародні договори, що регулюють космічне право. Космічне право регулюється насамперед міжнародними договорами, такими як Договір про космос 1967 року та Угода про Місяць 1984 року, які були укладені з метою сприяння мирним дослідженням і запобігання національному привласненню небесних тіл. Договір про космос, який ратифікували понад 100 країн, а саме ст.1 наголошує, що космічний простір, включаючи Місяць та інші небесні тіла, відкрито для дослідження і використання всіма державами без будь-якої дискримінації на основі рівності[1]. Також Угода про Місяць, зокрема ч.1 ст.4, поширює принципи Договору по космосу на такі небесні тіла, як Місяць, оголошуючи їх «спільною спадщиною

людства», що ускладнює претензії на право власності на винаходи, розроблені або розгорнуті в космосі [2]. Хоча ці договори мають важливе значення для підтримання миру і співробітництва в космосі, вони містять мало вказівок щодо того, як поводитися з правами інтелектуальної власності, особливо коли йдеться про приватні структури і багатонаціональну співпрацю. Таким чином, незважаючи на наявність міжнародних угод, питання інтелектуальної власності залишається недостатньо врегульованим.

З огляду на територіальну природу прав ІВ, їх адаптація до космічної діяльності супроводжується низкою правових викликів. Географічний вимір прав інтелектуальної власності ще більше ускладнює їх застосування в космосі, оскільки традиційні системи ІВ базуються на територіальній юрисдикції [5]. У контексті космосу, особливо враховуючи положення Договору про космічний простір 1967 року, цей підхід стає неактуальним, оскільки космос проголошено спільним надбанням людства. Тобто, це означає, що жодна держава не може претендувати на суверенітет над космічними об'єктами чи ресурсами, і відповідно виникає питання, як захищати інтелектуальні активи, створені в цій сфері? В умовах глобалізації, приватні компанії стикаються з труднощами у забезпеченні правового захисту своїх винаходів і брендів у космосі, що може стримувати інновації та інвестиції в цій галузі.

Відповідно, це обумовлює необхідність пошуку альтернативних підходів, зокрема тих, що стосуються юрисдикції держави-запускника або міжнародного регулювання. Однією із суттєвих перешкод є невизначеність у застосуванні існуючих правових норм до космічних винаходів. Рішенням цієї проблеми може бути визначення юрисдикції держави-запускника або національності винахідника. Крім того, для того, щоб збалансувати принципи космічного законодавства, концепція примусового ліцензування, коли інші країни можуть використовувати винаходи на справедливих умовах, зменшує монополістичний характер патентів та сприяє принципу, подібному до «*mare liberum*» [5; 6].

Крім того, доцільно звернути увагу на специфіку застосування авторського права та торговельних марок у космічному просторі. Оскільки ці норми також базуються на територіальному принципі, існує багато неврегульованих аспектів захисту космічного продукту, такого як програмне забезпечення, бази даних або бренди компаній, що працюють у космічному секторі. Той самий бренд, який має значення для комерційного успіху компанії у сфері космічного туризму або ресурсного добування, може стикнутися з проблемами захисту в умовах багатонаціональної діяльності та відсутності єдиних правил щодо застосування торгових марок у космосі [4].

Більш того, без належного міжнародного правового механізму захисту ІВ комерційна діяльність у космічному просторі зазнає суттєвих ризиків. Окремо слід підкреслити проблему юрисдикційної невизначеності у застосуванні прав інтелектуальної власності для космічних об'єктів і

технологій. Оскільки космос не підпадає під суверенітет жодної держави, застосування класичних земних моделей захисту прав стає проблематичним. Наприклад, у разі патентів на космічні технології виникає питання, які саме країни можуть застосовувати та захищати ці патенти, і як забезпечити їх дотримання у глобальному масштабі. Модель, що застосовує юрисдикцію держави-запускника або національності винахідника, має свої переваги, але вона не вирішує всіх проблем у контексті багатонаціональних проектів або приватних космічних компаній. Виходячи з того, що багато інновацій здійснюються у співпраці між різними країнами та приватними суб'єктами, необхідно створювати нові механізми захисту, які б враховували особливості космічної правової системи [4].

З огляду на це, на сучасному етапі важливу роль у формуванні правових рамок для інтелектуальної власності у космосі відіграють міжнародні організації, зокрема, Комітет ООН з мирного використання космічного простору (UNCOPUOS) і Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO). З одного боку, UNCOPUOS виконує функції регулятора космічної діяльності, розробляючи рекомендації та правові рамки для міждержавної співпраці, а з іншого – це належить розробити комплексну систему захисту інтелектуальної власності у космосі, яка б враховувала особливості міжнародного правового статусу. Водночас, WIPO вже почала дослідження у сфері застосування патентного права до космічних технологій, що створює передумови для гармонізації правових режимів, проте повноцінної міжнародної системи поки що не існує [4].

Таким чином, враховуючи складність правового регулювання у сфері інтелектуальної власності в комерційному космосі, виникає необхідність у формуванні ефективної моделі NewSpace. Територіальний характер прав ІВ створює правові прогалини в глобальній космічній діяльності, що вимагає розробки гармонізованих механізмів захисту прав інтелектуальної власності. Одним із перспективних рішень є застосування юрисдикції держави-запускника або національності винахідника, а також запровадження концепції примусового ліцензування для забезпечення справедливого доступу до інновацій. Крім того, міжнародні організації, такі як WIPO та UNCOPUOS, відіграють важливу роль у розробці комплексної правової системи для регулювання питань ІВ у космічному просторі. В умовах стрімкого розвитку комерційних космічних проектів необхідно забезпечити баланс між принципами відкритого доступу та захистом інтелектуальної власності, що сприятиме сталому розвитку космічної індустрії.

#### Бібліографічні посилання

1. Договір про принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла від 10.10.1967 року № 995\_480. Редакція від 27.01.1967 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_480#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text) (дата звернення: 01.05.2025)

2. Угода про діяльність держав на Місяці та інших небесних тілах від 18.12.1979 № 995\_482. Редакція від 11.07.1984 URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_482#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_482#Text) (дата звернення: 03.05.2025)

3. Giles J. NewSpace law, regulation and policy. 2023 URL: <https://www.michalsons.com/blog/newspace-law-regulation-and-policy/63546>

4. Jewel A. From Earth to Orbit: Converging Space Law and Intellectual Property Rights to Safeguard Innovation beyond Earth. 2024 URL: <https://ijlsi.com/wp-content/uploads/From-Earth-to-Orbit-Converging-Space-Law-and-Intellectual-Property-Rights-to-Safeguard-Innovation-beyond-Earth.pdf>

5. Pranjali P. Navigating the Final Frontier: Intellectual Property Rights in Space. 2025 URL: <https://www.ipandlegalfilings.com/navigating-the-final-frontier-intellectual-property-rights-in-space/>

6. Richter C. Living with Multi-Jurisdictional Litigation URL: <https://vlex.com/vid/living-with-multi-jurisdictional-litigation-29341970>

**E. Nikitina, N. Fedosenko**

The role of intellectual property rights in the formation of sustainable commercial space: the legal model of newspaper.

**Abstract:** The article analyzes the importance of

intellectual property rights in the development of sustainable commercial space in the context of the NewSpace model. Particular emphasis is placed on the issues of IP territoriality in outer space, the lack of universal legal mechanisms for the protection of intellectual property, and the challenges associated with jurisdictional uncertainty. The author also analyzes international legal instruments, in particular the Outer Space Treaty of 1967 and the Moon Agreement of 1984, which, although they promote the peaceful use of outer space, do not adequately regulate IP issues. The author proposes a model of the jurisdiction of the launching state and alternative mechanisms, such as compulsory licensing. The author substantiates the need to develop new international approaches to the legal protection of IP in outer space in the context of commercialization, innovation, transnational cooperation and law.

**Keywords:** intellectual property, space, NewSpace, space law, jurisdiction.

**Зразок для цитування:**

Нікітіна Є., Федосенко Н. Роль прав інтелектуальної власності у формуванні сталого комерційного космосу: правова модель Newspace. Пропілії права та безпеки, 2025. №6-7. С. 80-82. DOI: <https://doi.org/10.32620/pls.2025.67.21>.